

קץ מחילה וסליחה

יום הכיפורים מהו?

יום הכיפורים הוא קץ מחילה וסליחה, כפי שאנו אומרים בתפילה, וכפי לשונו הקדוש של הנשר הגדול – הרמב"ם, בהלכות תשובה. קץ – סוף הזמן. השיא של זמני התשובה, ותכלית כל זמני התשובה - הוא יום הכיפורים.

אולם הלא ידענו כי לא ננעלו דרכי תשובה, ובשוב אדם מרשעו תמיד יחתור לו הקב"ה חתירה מתחת כסא כבודו לקבל תשובתו, ומה מייחד את תשובת יום הכיפורים?

כדי להבין את מעלתו העצומה של יום הכיפורים, נצטרך להבין את היחס שיש בין יום הכיפורים לזמני התשובה האחרים.

בספרו של רבי יעקב בן הרא"ש – ספר הטורים, בטור אורח חיים, הלכות ראש השנה, מביא בעל הטורים מדרש תנחומא. מדרש, שבמבט ראשון נראה מדהים, אך במבט מעמיק יותר הוא תמוה עד מאד.

וכך לשון התנחומא, בנושא יום ראשון של סוכות, ראשון לחשבון עוונות.

משל למדינה שחייבת מס למלך ולא נתנו לו בא אליה בחיל לגבותו כשנתקרב אליה בעשרה פרסאות יצאו גדולי המדינה לקראתו ואמרו לו אין לנו מה ליתן לך הניח להם שליש כיון שנתקרב יותר יצאו בינוני העיר לקראתו הניח להם שליש השני כשנתקרב יותר יצאו כל בני העיר לקראתו והניח להם הכל כך המלך זה הקב"ה בני המדינה אלו ישראל שמסגלים עונות כל השנה ער"ה הגדולים מתענין ומוותר להם שליש עונותיהם ב"י ימים בינונים מתענין ומוותר להם ב' שלישים ב"ה הכל מתענין ומוותר להם הכל.

והמדרש, מדרש מדהים הוא. מדהים לראות כי הגורם למחילה הוא הודאת בעל דין "אין לנו מה ליתן לך". ההודאה בחוב, ההכרה כי אין לנו פה להשיב, זה מה שהביא את המלך למחילת חוב העוונות. מדהים להיווכח במעלתו העצומה של ערב ראש השנה, שכבר בזמן זה מתחיל סדר מחילת החטאים ומדהים גם להיווכח במהלך

מחילת החטאים של אותם ימי קרבת אלוקים, החל בראש השנה (ערב ראש השנה), וכלה ביום הכיפורים.

אולם מתוך הדברים קמה ועולה תמיהה גדולה ועצומה. אם אכן כך, אם אכן ערב ראש השנה כיפר שלישי מסך העוונות, ובעשרת ימי תשובה נמחל שלישי נוסף, מה גדולתו של יום הכיפורים? וכי ערב ראש השנה ויום הכיפורים שווים הם במעלתם? הן גם בזה וגם בזה מוחל מלכו של עולם שלישי מעוונותיהם של ישראל!?

כבר הרגישו המפרשים בקושיה גדולה זו, ותירוצם עמהם. אינו דומה מחילת חלק מהחוב, לויתור על כולו. נקל לו לאדם למחול לבעל חובו מקצת מחובו ובלבד שישלים את היתרה, מאשר לקרוע את שטר החוב לגמרי. היוצא מזה, כי השליש האחרון קשה הוא למחילה יותר מהשליש הראשון, וזוהי גדולתו של יום הכיפורים, קץ מחילה וסליחה, שבו מוחל המלך על כל העוונות.

ומכאן באנו לקושיה נוספת על המדרש הנ"ל. הן המדרש דימה את ישראל המבקשים את מחילת עוונותיהם לבני מדינה המבקשים את מחילת חובותיהם.

והרי אינו דומה המשל לנמשל. אינה דומה מחילת חוב ממוני, למחילת עוונות. חוב של ממון קיים קושי למחול, וקשה האחרון מן הראשון. מה שאין כן במחילת החטאים. וכי יש צורך לבורא עולם בגביית חובו, כביכול. והלא הובטחנו "אִם אֶחָפֵץ בְּמוֹת הַרְשָׁע כִּי אִם בְּשׁוֹב רֶשַׁע מְדַרְכּוֹ וְחִיָּה". אין לבורא חפץ להפרע מן החוטאים, אלא בשובם אליו.

אם כן, אינו דומה משל המדינה שהייתה חייבת מס של ממון למלך, לישראל המסגלים עוונות כל השנה!?

הכהן הגדול, ביום הגדול – יום הכיפורים, היה מתוודה שלש פעמים. ובשלוש פעמים אלו נוסח הוידוי שלו היה "חטאתי, עוונתי, פשעתי לפניך" ... משמע, שלשה סוגי עבירות ישנם, ועל שלשתם מתוודה הכהן הגדול. חטא, עוון ופשע. כך גם הוא נוסח התפילה שלימד הקב"ה את משה רבינו "נִשְׂא עֹון וְפֶשַׁע וְחַטָּאָה" ...

ומהו ההבדל בין חטא לבין עוון? ומהו פשע?

והתשובה ידועה היא. ידועה ומפורסמת. חטא – הלא הם השגגות. עוון הם המזידים, אולם אין עושים להכעיס אלא חוטאים לתיאבון, משום שלא יכלו לעמוד

כנגד יצרם. חמור מהם הוא הפשע, הלא הם המרדים. החוטאים להכעיס. יודעים את ריבונם ומבקשים למרוד בו.

מכאן באנו להבנה חדשה, לגבי מחילת העוונות של עשרת ימי התשובה. כי מה שאמרו במדרש שבערב ראש השנה מוחל הקב"ה שלישי, אין הכוונה שלישי מסך העוונות, אל סוג אחד משלשת סוגי העבירות. הן ישנם שוגגים, מזידים ומרדים. את השלישי של השגגות מוחל הקב"ה בערב ראש השנה. העוונות – המזידים, נמחלים בעשרת ימי תשובה. ומיוחד הוא יום הכיפורים המסוגל למחול גם על המרדים.

מעתה גם מדויק מאד לשון המדרש. הן בערב ראש השנה, מתענים הגדולים והצדיקים. וגדולים אלו גם אם נמצא אצלם עבירות, אין אלו חטאים בשוגג. ועל שגגות אלו התענו ובקשו מחילה, והקב"ה מוחל להם את השלישי הזה. מוחל על השגגות.

בעשרת ימי תשובה מתענים הבינונים. בינוני הוא זה אשר כלשון הפייטן "פעמים ליוצרך ורבות לרצונך". חטאי הבינוני אם כן, הם מסוג העוונות לתיאבון. אולם וודאי שאינו עושה להכעיס את בוראו. ובינונים אלו מתענים בעשרת ימי תשובה, ומבקשים על עוונותיהם, והקב"ה מוחל להם גם את השלישי הזה. גם העוונות נמחלים.

אבל ביום הכיפורים עצמו, כולם מתענים. הן כך אנו אומרים קודם תפילת כל נדרי " על דעת המקום ועל דעת הקהל, בְּיִשְׁבִּיבָה שֶׁל מַעְלָה וּבְיִשְׁבִּיבָה שֶׁל מַטָּה, אָנּוּ מְתִירִין לְהַתְפַּלֵּל עִם הָעִבְרָנִים". גם רשעי ישראל מצטרפים לתפילות יום הכיפורים. ואז ביום הכיפורים מוחל הקב"ה על השלישי האחרון. על הפשעים. על המרד. להכעיס.

וכאן נבא ונקשה. ועדיין, מה מייחד את יום הכיפורים? וכי אם יתענו הרשעים בערב ראש השנה, או בעשרת ימי התשובה, לא ימחל להם הקב"ה על המרדים והפשעים?

התשובה היא: לא. לא ניתן למחול על הפשעים אל ביום הכיפורים בלבד. הן בראש השנה כל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון. והקב"ה יושב בדין, מלך במשפט יעמיד ארץ, ומלאכים יחפזון. לא לבדו יושב הבורא בדין, אלא בבית דין של מעלה. סניגור מימינו והקטגור משמאל. ובית דין של מעלה, כבית דין של מטה אינם יכולים למחול על כבודו של מלך. שהרי אילו ימחלו על כבודו, אין לך חילול גדול מזה! איך יכול עבד למחול על כבוד רבו?

אולם יום הכיפורים הוא יום החתימה. בראש השנה יכתבון וביום צום כיפור יחתמו. לחתום, חותם רק המלך בכבוד ובעצמו. אם רק המלך ב"ה יושב בדין, כעת ניתן לבקש מחילה גם על הפשעים. המלך יכול לחון גם את הרשעים והמורדים. רק הוא ולא זולתו. מיוחד הוא יום הכיפורים, שביום זה, אם יבקשו הרשעים – והם מבקשים – מוחל להם המלך גם על השליש האחרון.

וכך לשון קדשו של ר' מאיר שמחה הכהן מדווינסק הלא הוא רבינו ה"אור שמח", בספרו "משך חכמה" על התורה לגבי הפטרת שבת שובה, שובה ישראל עד ה' אלוֹקֵיךְ :

כי מלכותא דרקינעא כעין מלכותא דארעא, והנה על הכל יש שופטים וגבוה מעל גבוה, ומיימינים ומשמאילים, ופעמים מטיס לכף זכות מחמת איזה זכות, אבל בעון מרד הנוגע בכבוד המלך, אז כולם מחייבים, כי מי יוכל למחול על כבוד המלך, בלעדי המלך בעצמו יוכל למחול אחרי הבכי והרחמים.

ולכן אמר שובה ישראל עד ה' אלקיך, פירוש שעד ה' בעצמו יגיע התשובה, כי מי יוכל למחול חוץ ממנו, כי כשלת בעוניך, כי היה לך העדר הצלחה, כי מלבד מכוון חטאך היה חלול השם גדול מאד ורק ה' ברחמיו רב חסד ומרבה לסלוח.

ובירושלמי ריש סנהדרין אמרו אף הקב"ה אינו דן יחידי שנאמר וכל צבא השמים עומדים וכו', וכשהוא חותם אינו חותם אלא ביחיד שנאמר ואגיד לך את הרשום בכתב אמת.

והנה כל ימי תשובה שמלך יושב על כסא וצבא השמים עומדים עליו יכול להועיל רק על עבירות שאין בהם חלול השם שוקלין זכויות כנגד עבירות. אבל על חילול השם ע"ז אמרו אם יכופר לכם העוון עד תמותון ב"י, כי אין יוהכ"פ מכפר,

ורק בעת החתימה שהשי"ת דן יחידי אז הוא שעת הכושר שהשי"ת יסלח מרוב טובו אחרי גודל הבכי והחרטה, כי אם הוא ימחל על חלול כבודו מי יאמר אליו, לכן בנעילה סדרו הפסוקים למה תמותו השיבו וחיו, כי לא תחפוץ במות כו' וכיו"ב, כי הכל על עוון חלול השי"ת.